Узбекистон Республикаси номидан ХАЛ КИЛУВ КАРОРИ

Иштихон тумани

2024 йил 3 июль

Иштихон туманлараро иқтисодий суди, судья Ф.Э.Юлдашевнинг раислигида, судья ёрдамчиси Ў.Ҳаитованинг котиблигида, Пайариқ тумани фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашининг, даъвогар «Мухаммад Ойбек даласи» фермер ҳўжалиги манфаатида, жавобгар «Рауагіq-Klaster» масъулияти чекланган жамиятига нисбатан берган даъво аризаси бўйича иқтисодий ишни Фермерлар кенгаши вакили М.Ўроқов (ишончномага асосан), даъвогар вакили (раҳбари) О.Тувалов ва жавобгар вакили Л.Арзиқулов (ишончномага асосан) ларнинг иштирокида шу суд биносида, очиқ суд мажлисида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

аниклади:

Даъво аризадан кўринишича, «Рауагіq-Klaster» масъулияти чекланган жамияти (бундан буён матнда жавобгар деб юритилади) ва «Мухаммад Ойбек даласи» фермер хўжалиги (бундан буён матнда даъвогар деб юритилади) ўртасида 2023 йил пахта хом ашёси харид килиш бўйича фьючерс шартномаси тузилган, шартномага асосан даъвогар жавобгарга кўрсатилган пахта хомашёсини етказиб берган, лекин жавобгар томонидан бугунги кунга қадар жами 503.356.370 сўм тўлаб берилмаган. Шу сабабли Пайарик тумани фермер, деҳкон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши (бундан буён матнда Фермерлар кенгаши деб юритилади) даъво аризаси билан судга мурожаат қилиб, унда жавобгардан даъвогар фойдасига 503.356.370 сўм асосий қарз, 100.671.274 сўм жарима ва 285.906.418 сўм пеняни ундиришни сўраган.

Суд мажлисида сўралган Фермерлар кенгаши вакили ўз тушунтиришида, даъвони қувватлаб, суддан уни қаноатлантиришни сўради.

Суд мажлисида сўралган даъвогар вакили ўз тушунтиришида, даъвони кувватлаб, суддан уни қаноатлантиришни сўради.

Суд мажлисида сўралган жавобгар вакили ўз тушунтиришида, даъвони тан олиб, хозирги вақтда билдирилган қарздорликларни бартараф қилишни имкони бўлмаётганлигини баён қилиб, қонуний қарор қабул қилишни судга ҳавола қилди.

Суд, тарафлар вакилининг тушунтиришини тинглаб, ишдаги мавжуд хужжатларга хукукий бахо бериб, куйидагиларга кўра даъвони кисман каноатлантиришни лозим деб топди.

Аниқланишича, даъвогар («Хўжалик») ва жавобгар («Буюртмачи») ўртасида 2023 йил 14 февралда 15/4-сонли шартнома тузилган.

Шартноманинг 1.1-бандига кўра, 2023 йилнинг бизнес-режасига асосан 26 гектар ер майдондан Бухоро-102 навли, 91,8 тонна пахта хомашёсини «Харидор» га етказиб бериш, «Харидор» эса ушбу махсулотни келишилган муддатларда қабул қилиб олиш ва муайян нарх бўйича ҳақини тўлаш мажбуриятини олган.

Шартноманинг 4.5-бандида, «Хўжалик» ка етказиб берилган махсулот қийматининг 100 фоизи ҳисобидан терим учун юборилган пуллар ва бошқа харажатлар чегирилганидан қолган қисми 2023 йилнинг 31 декабрь санасига қадар амалга оширилишлиги кўрсатилган.

Ўзбекистон Республикаси фукаролик кодекси (бундан буён матнда — ФК деб юритилади)нинг 236-моддасига асосан мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун ҳужжатлари талабларига мувофик, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса - иш муомаласи одатларига ёки одатда қўйиладиган бошқа талабларга мувофик лозим даражада бажарилиши керак.

Даъвогар томонидан шартнома шартлари лозим даражада бажарилиб, жавобгарга пахта хомашёси етказиб берилган. Жавобгар томонидан пахта хомашёси қабул қилиб олинган.

Жавобгар томонидан тасдиқланган солиштирма далолатномага кўра, етказиб берилган пахта хомашёси қийматининг якуний ҳисоб-китоблари бўйича жавобгар даъвогарнинг олдида 503.356.370 сўм қарздор бўлиб қолган.

Жавобгар шартнома шартларига кўра якуний хисоб-китобни 2023 йил 31 декабрга қадар амалга ошириши лозим бўлса-да, бугунги кунга қадар етказиб берилган пахта хомашёсининг ҳақини тўлаб бермаган.

Шу сабабли Фермерлар кенгаши даъвогар манфаатида жавобгарга нисбатан қарздорликни ундиришни сўраб судга даъво ариза билан мурожаат килган.

Ушбу ҳолатда суд, даъво талабини аосий қарздорликни ундириш қисмини тўлиқ қаноатлантиришни лозим деб ҳисоблайди.

Бундан ташқари, даъво аризасида жавобгардан 100.671.274 сўм жарима ва 285.906.418 сўм пеня ундириш сўралган.

ФКнинг 263-моддаси биринчи қисмига кўра, неустойка тўлаш тарафларнинг келишувида назарда тутилган ёки тутилмаганлигидан қатъи назар, кредитор қонунда белгиланган неустойка (қонуний неустойка)ни тўлашни талаб қилишга ҳақли.

Шартноманинг 5.4-бандига биринчи қисмига кўра, шартномага мувофик белгиланган муддатларда бўнак (аванс) маблағларини, топширилган пахта хомашёси ҳақини тўлашдан асоссиз тўйин товлаганлиги учун «Буюртмачи» «Хўжалик» ка белгиланган устамалар тўланиши инобатга олинмаган ҳолда асоссиз тўлашдан бўйин товлаган сумманинг 20 фоизи микдорида жарима тўлайди.

Шартноманинг 5.4-банди иккинчи қисмига кўра, «Буюртмачи» «Хўжалик» ка пахта хомашёсининг ҳақини тўлашдан асоссиз бўйин товлаганлиги учун муддати ўтказиб юборилган хар бир кун учун муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 0,4 фоизи микдорида, бирок муддати

ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 50 фоизидан ортиқ бўлмаган микдорда пеня тўлайди.

Бирок, Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг 2007 йил 15 июндаги «Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўгрисидаги фукаролик конун хужжатларини кўллашнинг айрим масалалари ҳақида»ги 163-сонли Қарорининг 3-бандига кўра, агар шартномада айнан битта мажбуриятнинг бузилиши учун неустойкани ҳам жарима, ҳам пеня кўринишида тўлаш назарда тутилган бўлса, судлар шуни эътиборга олишлари лозимки, қонунчиликда бошқача ҳоллар назарда тутилмаган бўлса, даъвогар факатгина бир шаклдаги неустойка қўллашни талаб қилишга ҳақли.

Юқоридаги Пленум қарорига зид равишда даъво аризада жавобгар томонидан битта мажбуриятнинг бузилганлиги учун ҳам пеня ҳам жарима ундириш сўралганлиги сабабли даъвонинг жарима ундириш тўғрисидаги қисми асоссиз бўлиб, уни қаноатлантириш рад этилиши лозим.

Тақдим қилинган хужжатларга биноан, жавобгар томонидан тўлов 2024 йил 01 январь кунидан 2024 йил 21 май кунига қадар 142 кунга кечиктирилган. Шу сабабли даъвогар жавобгардан 285.906.418 сўм пеня ундиришни сўраган.

Ўзбекистон Республикасининг "Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-хукукий базаси тўгрисида"ги Қонунининг товарларни етказиб бериш муддатлари 25-моддаси биринчи кисмида кечиктириб юборилган, тўлик етказиб берилмаган, ишлар бажарилмаган ёки хизматлар кўрсатилмаган холларда, товар етказиб берувчи (пудратчи) сотиб олувчига (буюртмачига) кечиктирилган хар бир кун учун мажбурият бажарилмаган қисмининг 0,5 фоизи микдорида пеня тўлайди, бирок бунда пенянинг умумий суммаси етказиб берилмаган товарлар, бажарилмаган ишлар ёки кўрсатилмаган хизматлар бахосининг 50 фоизидан ошиб кетмаслиги лозим. Пеняни тўлаш шартнома мажбуриятларини бузган тарафни товарларни етказиб бериш муддатларини кечиктириб юбориш, тўлик етказиб бермаслик, ишларни бажармаслик ёки хизматларни кўрсатмаслик окибатида етказилган зарарни коплашдан озод этмайди деб кўрсатилган.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 5.4.-банди иккинчи хатбошисида жаримадан ташқари, "Харидор" "Хўжалик" ка муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 0,4 фоизи микдорида, бирок муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 50 фоизидан ортик бўлмаган микдорда пеня тўлаши белгиланган.

Шу сабабли суд, даъво талаби бўйича (503.356.370/2=251.678.185) 251.678.185 сўм пеня суммасини асосли деб хисоблайди.

Лекин, ФКнинг 326-моддасига мувофик, агар тўланиши лозим бўлган неустойка кредиторнинг мажбуриятини бузиш окибатларига номутаносиблиги кўриниб турса, суд неустойкани камайтиришга ҳақли эканлиги, бунда қарздор мажбуриятни қай даражада бажарганлиги, мажбуриятда иштирок этаётган тарафларнинг мулкий аҳволи, шунингдек

кредиторнинг манфаатлари эътиборга олиниши керак. Суд алохида ҳолларда қарздор ва кредиторнинг манфаатларини ҳисобга олиб, кредиторга тўланиши лозим бўлган неустойкани камайтириш ҳуқуқига эга.

Бу ҳақда Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик суди Пленумининг 2007 йил 15 июндаги «Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўғрисидаги фуқаролик қонун ҳужжатларини қўллашнинг айрим масалалари ҳақида»ги 163-сонли ҳарорининг 4-бандида ҳам тушунтириш берилган.

Суд, мажбуриятнинг бажарилиш даражасини, неустойканинг мутаносиблигини таҳлил қилиб, пеняни камайтирилган ҳолда қисман, яъни 80.000.000 сўм микдорида ундиришни, қолган қисмини қаноатлантиришни рад этиш лозим топди.

ИПКнинг 118-моддаси биринчи кисмига асосан суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади, шу модданинг 5-қисмига кўра, даъвогарнинг талаблари у судга мурожаат қилганидан сўнг жавобгар томонидан ихтиёрий равишда қаноатлантирилса, суд харажатлари жавобгарнинг зиммасига юклатилади, 6-кисмига кура, агар даъвогар томонидан билдирилган неустойкани ундириш ҳақидаги талаб асосли бўлиб, хужжатларида миқдори қонун белгиланган фойдаланилган холда томонидан камайтирилган бўлса, суд харажатларининг камайтирилиши хисобга олинмаган холда ундирилиши лозим бўлган неустойка суммасидан келиб чиққан холда, суд харажатлари жавобгарнинг зиммасига юклатилиши лозим.

Давлат божининг хисоб-китоби қўйидагича;

Даъво талабининг асосли қисми бўйича (503.356.370+251.678.185=755.034.555*2%=15.100.691,1) 15.100.691,1 сўм давлат божи жавобгар зиммасига,

Даъво талабининг асоссиз қисми бўйича (100.671.274+34.228233=134.899.507*2%=2.697.990,14) 2.697.990,14 сўм давлат божи даъвогар зиммасига юклатилади.

Узбекистон Республикаси Президентининг «Фермер, дехкон хўжаликлари ва томорка ер эгалари фаолиятини янада ривожлантириш бўйича ташкилий чора-тадбирлар тўгрисида»ги 2017 йил 10 октябрь ПК-3318-сонли қарорининг 3-бандида, Фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашларига фермер, дехкон хўжаликлари ва томорка ер эгалари манфаатларини кўзлаб судга давлат божи тўламасдан даъво аризалари, давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, махаллий давлат хокимияти органларининг қарорлари, уларнинг мансабдор шахслари хатти-харакатлари (харакатсизлиги) устидан шикоятлар такдим этиш хукуки берилганлиги, даъво аризасини каноатлантириш рад этилганда манфаати кўзлаб даъво аризаси киритилган фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгаларидан давлат божи ундирилмаслиги кўрсатилган.

Ўзбекистон Республикаси «Давлат божи тўғрисида» ги 7-моддаси 2-қисмига мувофик, 2020 йил 1 январга қадар қабул қилинган бошқа қонун

хужжатларида назарда тутилган ва ушбу Қонунда назарда тутилмаган давлат божини тўлашдан озод қилиш ушбу хужжатларнинг амал қилиш муддати тугагунига қадар кучда қолади.

Юқоридагиларга кўра суд, даъво талабларини қисман қаноатлантиришни, жавобгардан даъвогар фойдасига 503.356.370 сўм асосий қарз, 80.000.000 сўм пеня ва тўлаб чиқилган 34.000 сўм почта харажатини ундиришни, даъвонинг қолган қисмини қаноатлантиришни рад этишни, Республика бюджетига жавобгардан 10.694.661 сўм давлат божи ундиришни лозим топди.

Бинобарин, ИПКнинг 118, 176-179-моддаларига асосланиб, суд

КАРОР КИЛДИ:

Даъво қисман қаноатлантирилсин.

Жавобгар «Payariq-Klaster» масъулияти чекланган жамиятидан «Мухаммад Ойбек даласи» фермер хўжалиги фойдасига 503.356.370 сўм асосий қарз, 80.000.000 сўм пеня ва тўлаб чиқилган 34.000 сўм почта харажати ундирилсин.

Даъвонинг қолган қисмини қаноатлантириш рад этилсин.

Республика бюджетига «Payariq-Klaster» масъулияти чекланган жамиятидан 15.100.691,1 сўм давлат божи ундирилсин.

Мазкур ҳал қилув қароридан норози бўлган тарафлар шу суд орқали Самарқанд вилоят судининг иқтисодий ишлар бўйича судлов ҳайъатига ҳал қилув қарори қабул қилинган кундан бошлаб, бир ой муддат ичида апелляция шикояти (протести) ёки ҳал қилув қарори қонуний кучга кирган кундан эътиборан олти ой ичида кассация шикояти (протести) бериши мумкин.

Судья Ф.Э.Юлдашев

